

Prof. Gert Hatz (1928–2017)

5 września 2017 r. zmarł w Eutin pod Hamburgiem prof. dr Gert Hatz, ostatni już przedstawiciel słynnej, hamburskiej szkoły numizmatycznej, uformowanej przez Waltera Hävernicka. Urodził się 4 stycznia 1928 r. w Hamburgu i całe życie, z wyjątkiem końcowego okresu, był związany z tym miastem. Na tamtejszym uniwersytecie obronił w 1952 r. napisaną pod kierunkiem prof. Waltera Hävernicka pracę doktorską: *Die Anfänge des Münzwesens in Holstein (Die Prägungen der Grafen von Schauenburg bis 1325)*, (Numismatische Studien 5, Hamburg 1952). Od tego też roku rozpoczął pracę w Museum für Hamburgische Geschichte i w Numismatische Kommission. Z tymi instytucjami był związany przez całe swoje naukowe życie, a w konsekwencji też z ważnym dla numizmatyki czasopismem „Hamburger Beiträge zur Numismatik”. Początkowo współpracował ze swoim mistrzem — Walterem Hävernikiem, a z czasem stał się jego następcą. Od 1958 r. pełnił funkcję sekretarza redakcji, a od 1961 r. współredaktora i wreszcie redaktora. Po jego odejściu na emeryturę nie miał go kto zastąpić i wobec narastających kłopotów finansowych i organizacyjnych, w 1993 r. ukazał się już ostatni tom tego cenionego

pisma. W nim właśnie Gert Hatz opublikował większość swoich prac. Dotyczyły one głównie historii pieniądza północnych regionów Niemiec ze szczególnym jednak uwzględnieniem okresu wczesnego średniowiecza. Z tego zakresu wyróżnia się cykl ośmiu artykułów dotyczących nieznanych dawniej monet niemieckich z XI w. Imponująca jest liczba około tysiąca recenzji i notatek bibliograficznych, zamieszczonych w swoim piśmie przez jego sekretarza i następnie redaktora. Dla nas jest istotne, że była tam pilnie śledzona również literatura polska.

Drugi nurt działalności Gerta Hatza obejmował badanie skarbów z okresu wikingów, które się licznie zachowały w szwedzkich muzeach, a głównie w Sztokholmie. Tam właśnie wraz ze swoją małżonką — Verą Hatz z domu Jammer, równie wytrawną specjalistką w zakresie wczesnośredniowiecznego mennictwa saskiego (por. nekrolog w WN 55, 2011, s. 242–244) — przez wiele lat spędzał miesiące wakacyjne. Efektem tej pracy był wkład obojga małżonków w publikację znalezisk w imponującej serii *Corpus nummorum saeculorum IX–XI qui in Suecia reperti sunt* (t. 1, Stockholm 1975 i następne). Na podstawie znajomości tego materiału powstała też praca habilitacyjna Gerta Hatza — jego *opus vitae: Handel und Verkehr zwischen dem Deutschen*

Reich und Schweden in der späten Wikingerzeit (Lund 1974). Oprócz niej opublikował również szereg mniejszych prac, jak np. o znaleziskach w Skandynawii monet szwajcarskich (1979), czeskich (1986), najstarszych krzyżówek (*Nummus et Historia*, Warszawa 1985), czy też monet z mennicy w Tiel (1968).

W ślad za dziełem głównym poszły potem jeszcze bardziej syntetyczne prace, np.: *Der Handel in der späten Wikingerzeit zwischen Nord- und Westeuropa (insbesondere Schweden) und dem Deutschen Reich nach numismatischen Quellen*, 1987. Ostatnią znaczącą publikacją z tego zakresu było wzorowe opracowanie monet z wielkiego skarbu z Burge na Gotlandii (tpq 1143). Materiał ten posłużył autorowi za podstawę do wyciągnięcia szerszych wniosków na temat obiegu monet Ostfalii w XI/XII w. (CNS NS 9, Stockholm 2001).

Wspomnijmy jednak też o opracowywaniu i publikowaniu materiałów odkrytych na terenie Niemiec — poszczególnych skarbów, monet znalezionych pojedynczo lub wydobytych w czasie badań archeologicznych w takich ośrodkach jak Haithabu, Stara Lubeka, Bardowik, Starigard-Oldenburg, czy w kościele w Ringsted i kilku innych, mniej znanych miejscowościach.

Trzeba wyraźnie powiedzieć, że w życiu numizmatycznym powojennych Niemiec Gert Hatz był jedną z postaci wiodących. I to nie tylko jako animator numizmatyki w Hamburgu, czy jako prowadzący czołowe pismo numizmatyczne lub jako przewodniczący Komisji Numizmatycznej, ale — wraz ze swoją małżonką — jako zasłużony badacz niemieckiego mennictwa X–XII w. Czynił to na podstawie

znajomości nowego, obfitego materiału, który nie był znany poprzednim badaczom, a przede wszystkim Hermannowi Dannenbergowi, kiedy pisał swoje fundamentalne dzieło: *Die deutschen Münzen der sächsischen und fränkischen Kaiserzeit* (I–V, 1876–1905). Toteż możliwe były różnego rodzaju korekty czy uzupełnienia do poprzednio znanego stanu wiedzy. Znalazło to wyraz m.in. w sygnalizowanej wyżej serii artykułów w *Hamburger Beiträge: Anmerkungen zu einigen deutschen Münzen des 11. Jahrhunderts*, I–VIII.

Zasługi małżonków Gerta i Very Hatz zostały docenione przez ich przyjaciół i uczniów, którzy na sześćdziesięciolecie urodzin Gerta, wydali księgę pamiątkową: *Commentationes Numismaticae 1988* (Hamburg 1988). W niej zamieszczono też bibliografię prac obojga jubilatów. A wśród pochodzących z całej Europy autorów tekstów znaleźli się też dwaj z Polski (R. Kiersnowski, S. Suchodolski).

Gert Hatz nie pozostał dłużny polskim przyjaciołom, nadsyłając swoje teksty do ich z kolei ksiąg pamiątkowych (wspomniana już księga *Nummus et Historia*, 1985; *Moneta mediaevalis*, 2002 — skarb z XI w. z Pomorska pod Zieloną Górą). Znaczenie badań Gerta Hacza dla historii pieniądza obiegającego na ziemiach polskich we wczesnym średniowieczu jest jednak znacznie większe. Polega na lepszym rozeznaniu monet niemieckich z tego czasu, które w X i XI w. stanowiły tu główny rodzaj pieniądza.

Z żalem żegnamy znakomitego badacza i naszego przyjaciela.

S. Suchodolski